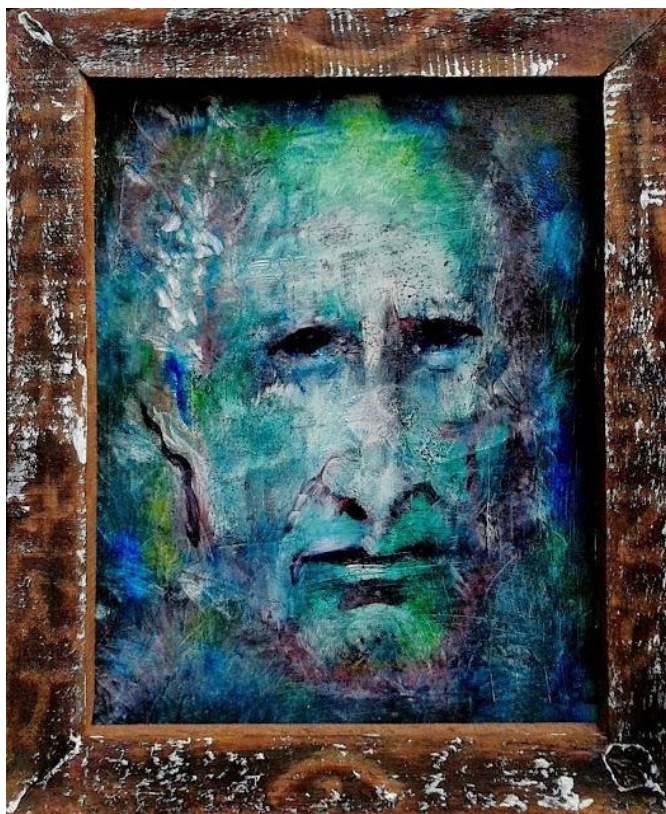

Képzőművészet

SÜTŐ Zoltán

Bujáki mítosz

Bujáki László festményei első pillantásra kínálják magukat besorolni valamilyen késői szürrealizmusba, azonban kicsit is hosszabb elmélyedést követően világossá válik, hogy a képek ugyan szürreálisak, de nem szürrealisták. Ugyanazzal a természetességgel és póztalansággal jelennek meg a valóságos megtapasztalások motívumait meghökkentő viszonyrendszerbe foglaló ábrázolatok, mint Boschnál, de hozzá képest szabadabb, a biblikus tematikától sem korlátozott módon. Kissé meditatívabb viszonyba kerülve a látványvilággal, kiderül, hogy a képek jelentései egymás értelmezési lehetőségeit támogatják, s kibomlik előttünk egy vizuális nyelv, amelyik szépen, türelmesen mond el nekünk olyan dolgokat, amelyeket a létezés legmélyéről hoz felszínre, s amelyek nemcsak a festő belső világának, hanem mindannyiunk ember voltának része. A létezés felfoghatatlan abszurditása jelenik meg előttünk, valójában pőrére csupaszított őszinteséggel. A látvány nemigen foglalható szavakba, valahol a fizikai valóság és a már csak szimbólumokban megközelíthető metafizika határmezsgyéjén járunk. Ezen a szinten a festő önarcképének anyagszerűsége válik oldékonyá, s dacára az álarc módjára üressé váló szemgödröknek, mégis egy határozott tekintet szegeződik egyenesen ránk, nézőkre.

Innen még akár vissza is lehetne fordulni a jól ismert valóságba, de erre már nemigen marad készletelés, s ez a szellemileg elért szabad pozíció összegző módon, lényegre törően átrajzolja a nagy intenzitással átélt, rendkívül markáns emlényomokat. Volt egyszer egy nő:

Az erős kontúrok..., rendkívüli pontosságú karakterrajz. Már absztrakt szellemi térben vagyunk, de még erőteljes az immanens bekötöttség.

Bujáki László legfontosabb témája a nő. De nem valamilyen sztereotip értelemben, hanem azzal a magnetikus erotikával, ami kétségtelen bizonyossággal képes benntartani ebben az abszurd létezésben a férfit. Tehát van materiális kapaszkodó, például egy szempárban, egy bizonyos szempontból sokat ígérő, de talányos arcban.

Azonban, bár a nő elsődlegesen úgy és akként fontos, ahogyan a férfinak megjelenik, ahogyan a férfi vágyának beteljesülési lehetőségét látja benne, azonban lehet tudni a nő drámájáról is, aminek mintegy paravánja az, amit a férfinak mutat magából ebben a véget nem érő egymásrautaltságban.

A drámájában személyként jelen lévő nő azonban megfoghatatlan. Testének kontúrjai sűrűsödő térbe oldódnak, és mintegy leválik róla tiszta formába öntve, saját szimbólumaként a minden gondolat mélyén jelen lévő, de elérhetetlen idea.

A szellemi út irányát tekintve ezután ez a „gidának” nevezett forma fogja ráütni minden képre az emlékezet pecsétjét, tudatosítva a manifeszt állapotot, mint eredetet, ahonnan a tudat szublimációja útjára indul. Az anyag önfelelt tombolása többé nem lehetséges, s a látvány mögé tekintve, eltűnik a férfinak mutatott parván, és láthatóvá válik a felsebzett valóság.

Immár mindig ott kísért a pecsét valahol a háttérben, egy bokorban megbújva, vagy egy fa mögül kilesve, folyton-folyvást figyelmeztetve, hogy a megfestett test maga is absztrakció, aminek lényege elfér egy kecses sziluettben. S ha már így van, ez elég ok átlépni ebbe a másik, testetlen világba, odaadni magunkat annak a vízióknak, ami lelkünk mélyén mindig is megvolt, mindig is kívánt feljebb törni, egészen a tudatig, elhagyva gátlásokat, s feltárulkozni a világ előtt. Nem veszélytelen vállalkozás, és kellenek ehhez a világhoz őrők, akik szigorú tekintettel blokkolva az illetéktelen behatoló mentális érzékszerveit, nem engedve vizuális kapaszkodót találni az avatatlan szemnek, menekülésre készítetik a koordináció lehetősége nélkül maradt tudatot. Ebben a világban a hatalom a madaraké.

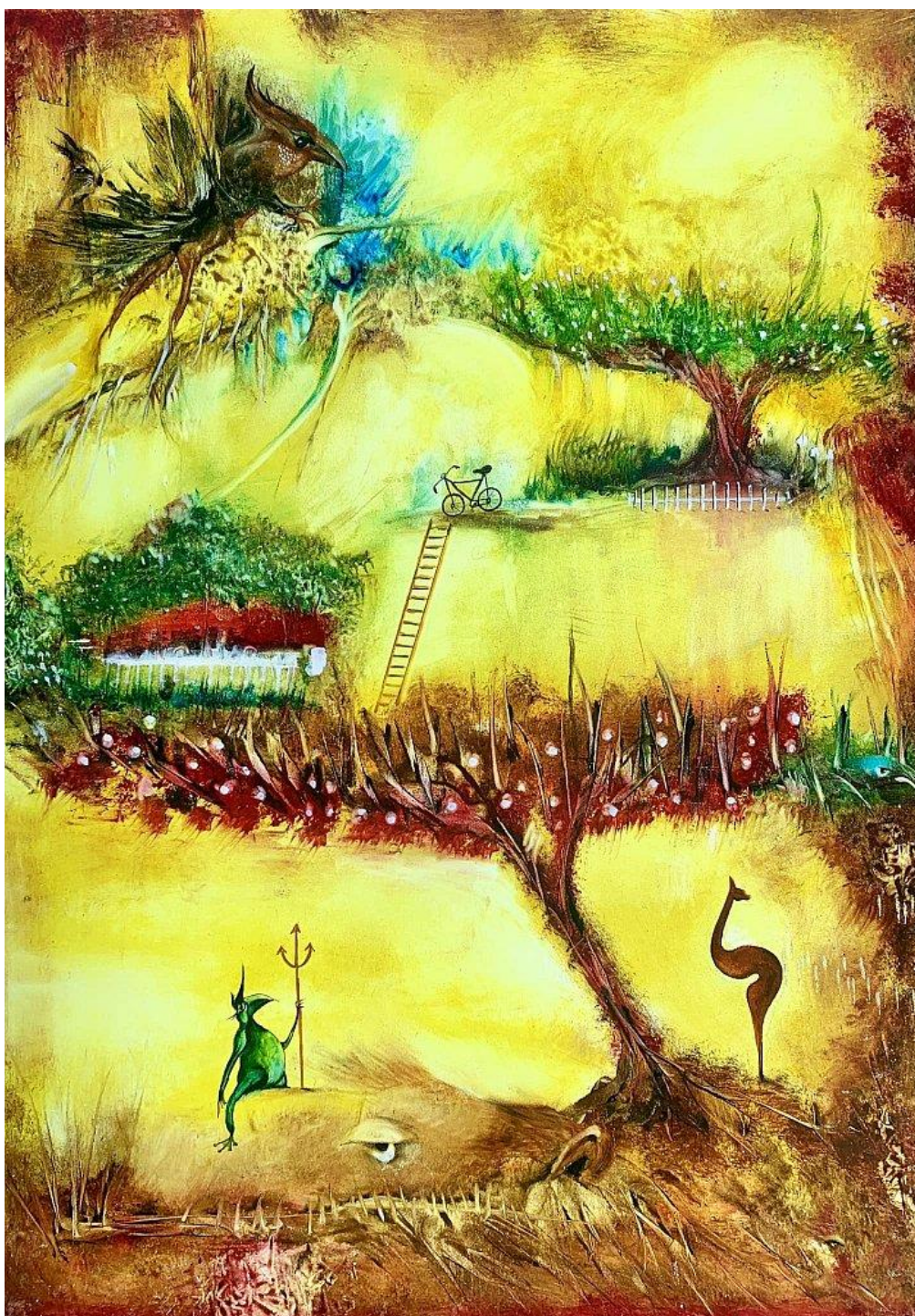
Ebbe a világba csak az léphet be, aki kibírja ennek az őszapónak a tekintetét. És jobb ezen a próbatételen elbukni, mint örökre elveszni itt, ahol semmi sem az, mint aminek látszik, és minden jelentés ideiglenes – csak néhány pillanatig érvényes, azután már csak érvényesnek tűnik, azután pedig felbomlik, és eltűnik más előtűlő, eddig soha nem volt jelentések között.

Íme a folyamatos metamorfózis:

Igen, a gida. És amiből a gida lett. És amivé a gida válik. És a rászzegeződő szem... egymásba alakulások – itt többé nem képes tájékozódni a tudat. Bárhol feltűnhet egy szem, és ha erősen figyelünk rá, köré szerveződve, mint egy felhőalakzatban felfedezhetünk egy lényt vagy egy világot. Vannak azután feltárulkozó világok is, amelyek hármasságukat kendőzetlen őszinteséggel egybe láttatják – alsó, középső és felső világ, mint a népmesékben – stabilnak engedve gondolhatni az egyszerű szimbólumokkal, kézenfekvő jelentésekkel berendezett teret, jóllehet a növényi rajzolatok sűrűjében itt is megbújhatnak rejtőzködő lelkek, egyszerű lakók vagy közvetítők, akik segíthetnek a felsőbb világokba jutni. Legalul keletkeznek a tudat mélyét mozgásba lendítő mítoszok, alig ellenőrizetlenül, hisz eldönthetetlen, hogy ez a szigonnyal pózoló, valamelyik Bosch-festményről idekerült kis lény – orrán megülve – uralja

az alsó ösztönvilág földjével egybeszervülő patkányfejet, vagy az csak pillanatnyi kötöttségeiben kénytelen túrni emez komikus pöffeszkedését. Tőlük elkülönülve, védett helyen, kissé magasabb talapzaton áll a gida teljes tisztaságában, teljes egyszerűségében, minden létező akarat és minden létező cselekvés első, eredeti motívumaként. Nélküle nem volnának, vagy legalábbis üresek lennének a felső világok, melyek így is csak néhány jelzés erejéig nyilvánulnak meg. Talán egy ház fehér fala, talán barna teteje beleeszve a lombkoronába, és egy létra, kerékpár, kerítés emeli be az ember mikrokozmoszát. Fölül, a fény világa természetesen a madarak uralma alatt áll.

- Mi történik, ha ez az elvont szellemi világ varázsütésre megelevenedik?

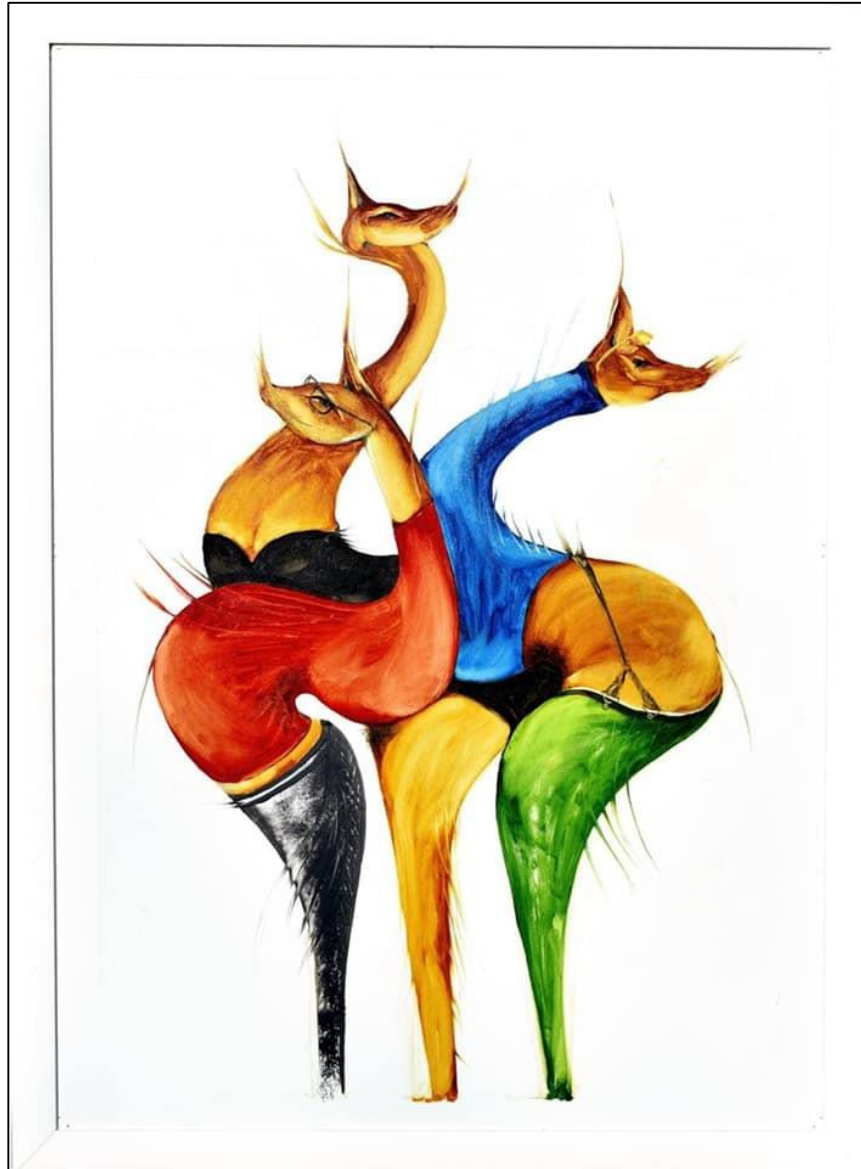

Íme, nyüzsgő lények, mint elszabadult gondolatok, ártatlan játékosággal és kíváncsisággal mozogják be az emberi élet számukra ismeretlen dimenzióját, talán érezve, hogy megérintheznék őket valami abból a magasabb lényegű életből, amit ez a számukra felfoghatatlan létező maga előtt tol az általa birtokba vett világból, képzeletének kocsiján: kis tér – szinte átölelhető. Személyes világ, növényekkel – kötöttségek nélküli, saját léptékű mikrokozmoszban, és középen a gida. A gida itt utazik! – milyen megnyugtató, milyen reménykeltő –, testével szemet bűvölő. – Bár feje elfordul, várakozással előretekint – tán csak célja szerint viteti magát. Toljuk magunk előtt elérhetetlenül – így játszunk szép, komoly életet! Ó, azok az ezerarcú gidák! Egymás között azért ők is elengedik magukat. Csevegés, kacagás, riszálás, fontoskodó pillantások, érzelmek, érzelmek, érzelmek. Féktelenség így egymás közt kiegyensúlyozatlan energiák hömpölygése, a levegőben feszült várakozás valamire, valami ki nem mondott dologra, ami végre leköti a túltengő, szexuális vibrációba átcsapó energiákat. Megmagyarázhatatlanul, de elkerülhetetlenül küszöbön áll valamiféle fülledt erotika megjelenése, amit nemcsak az ösztönök uralkodására utaló gömbölyded formák nyilvánvaló tömegességének fölénye ígér szemben a karcsú nyakon ülő kis fejekkel, hanem az arcokon és a pillantásokban ülő naiv ártatlanság, magnetikusan vonzva valami ismeretlent, valamit, ami meghódíthatja, birtokba veheti ezt az önmaga számára is

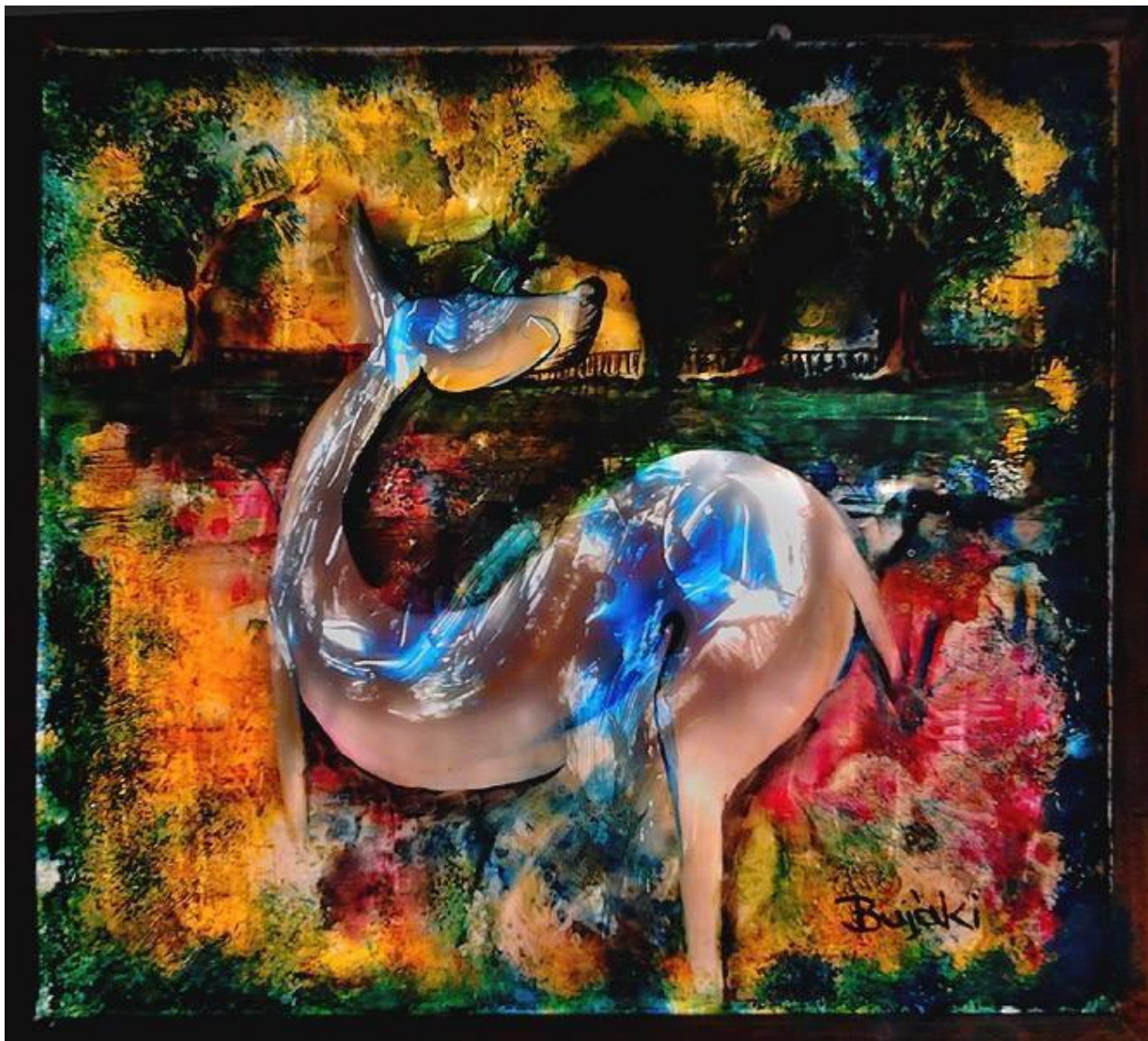
kiismerhetetlen terra incognitát. És akkor még meg sem említettük az önmagát negatív formaként kínáló szeméremzónát, egy akár vaskos tengely befogadására készen, saját súlypontjának irányába szabad utat nyitva a behatoláshoz, mely tengelytől remélhető lenne a még zabolátlanul áradó női energiák megkötése és maga köré rendezése.

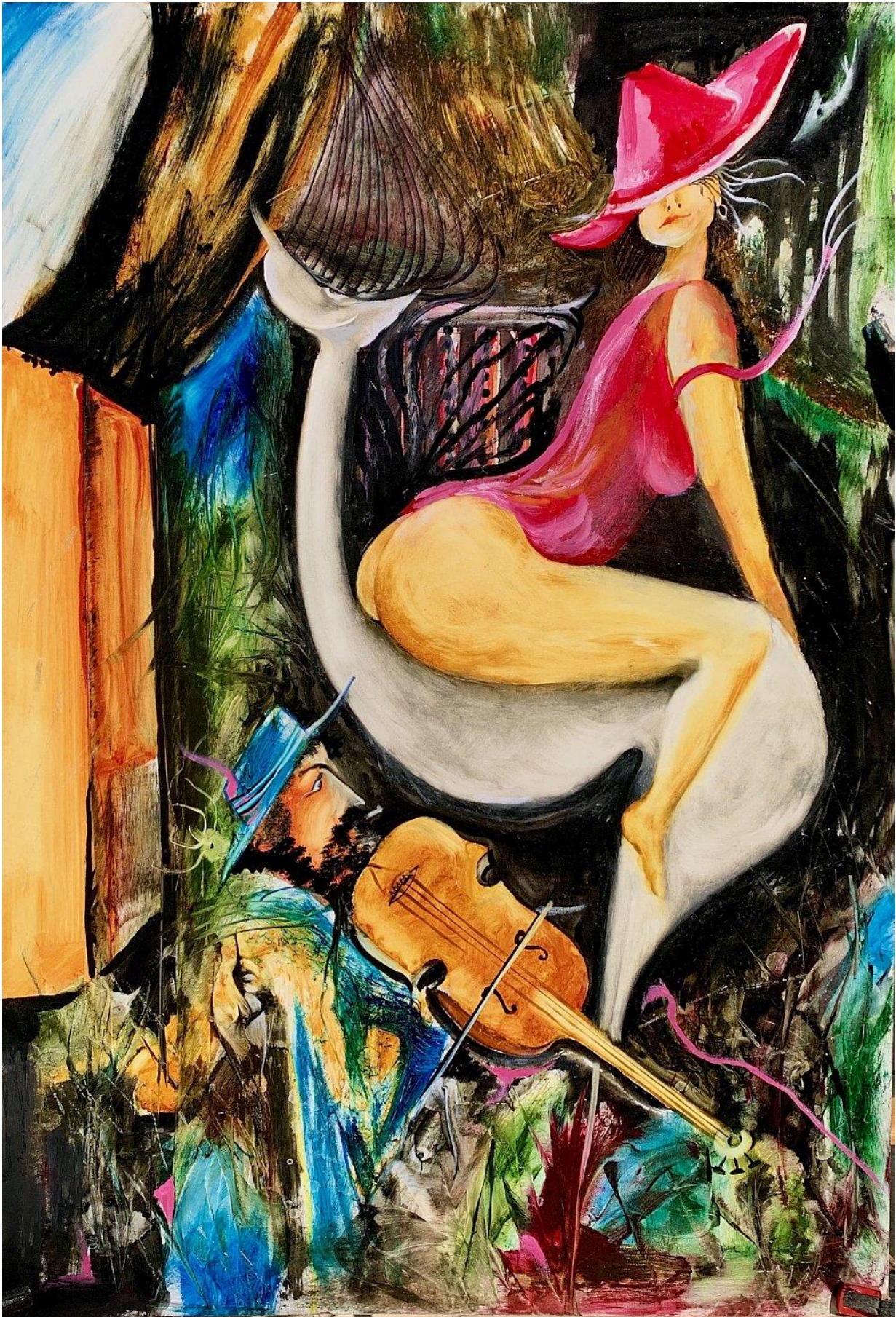
Amint említettük, ez az állapot bármikor átcsaphat fülledt erotikába, akár elmenve az obszcenitásig. A helyzet fokozódik. A nemi meghatározottság erős szimbolikus utalásokkal uralja az előteret.

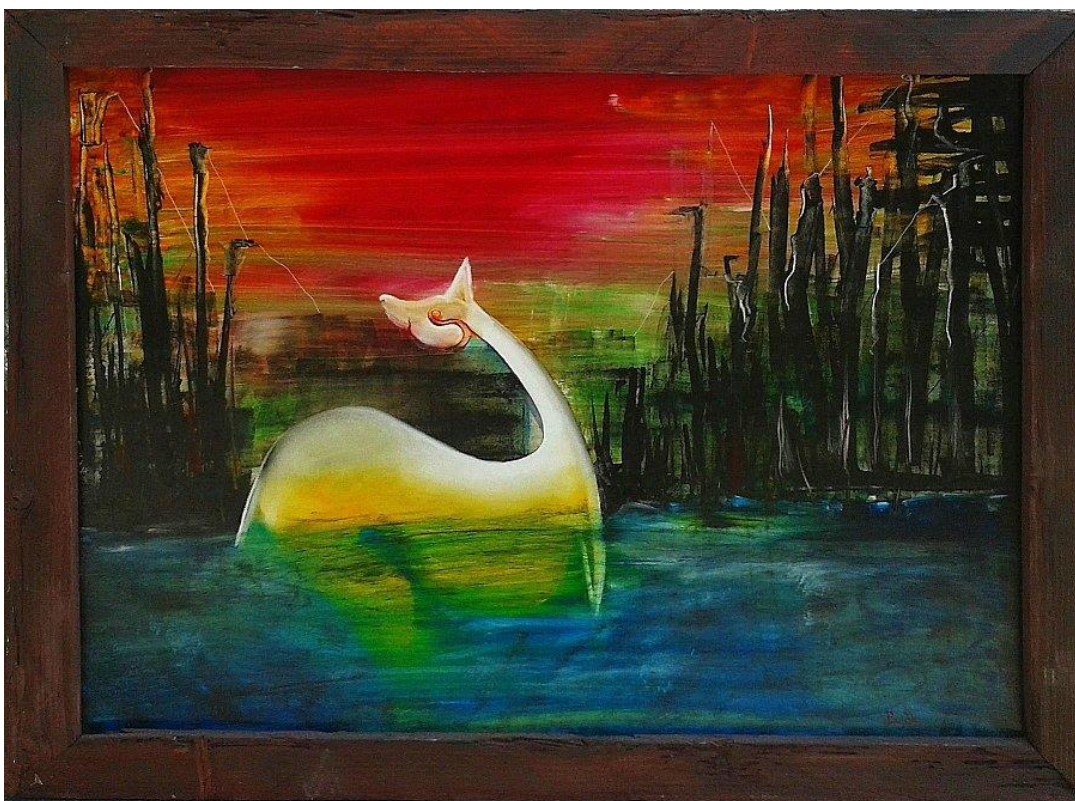

Teljes női fegyverzetben, mintha már-már az utcasarkon strichelnének, alkalom után kémelve minden irányban a környéket. És ne legyenek kétségek a szándék iránt. Végül vaskos szexualitás az, ami itt testet ölt. Tombolás. Íme, a gida olyan másik arca, amire eddig nem is gondolhattunk. Most válik csak világossá a kontúrokban rejlő érzékisége, hiszen ugyanabban a tartásban, ahogyan mindenhol megjelenik, tökéletesen alásimul a szenvedélynek, és együtt él vele. Arcán sem meglepetés, sem idegenkedés, hanem figyelem – mint aki minden rezdülést érzékelni és mélyen elméjébe vésni akar. Teljes a nyíltság, minden így természetes, és a hegedűs, aki szerepét tekintve a lélek dalát játssza ebben a kivételes pillanatban, inkább magába, befelé figyel, semmint a helyzet lehetséges készletétől engedné magát elragadni.

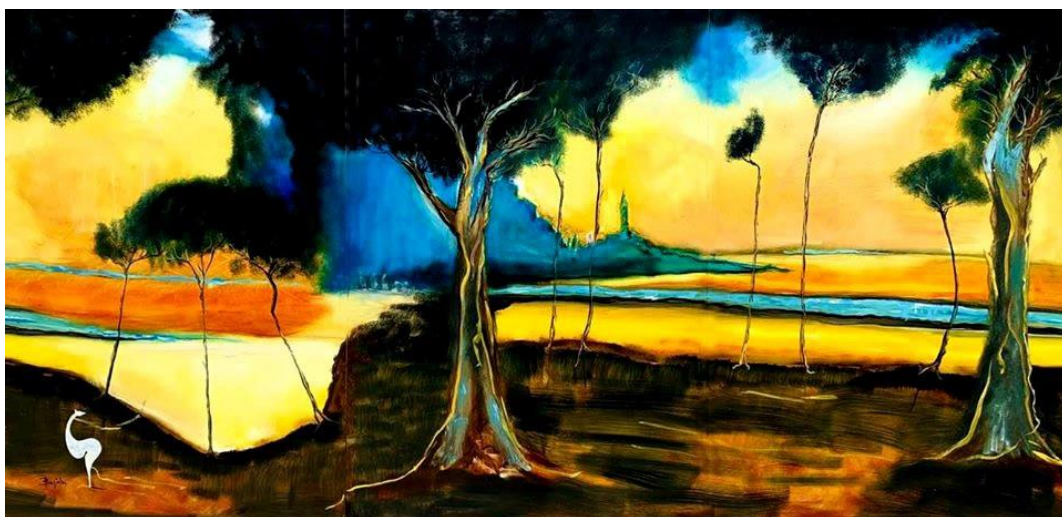

Megtörtént a beavatás, s bár látszólag minden változatlan, mégis már egy másik világban vagyunk. Már van mihez viszonyítva ártatlannak lenni. Ártatlannak látszani. Új színek, új élet, új mágia. Maradt némi feszültség, de ez nem a színek dinamikájából következik. A sárgák maga a gazdagság. De ebbe beleszólnak a kékek. Nem ellenpontként, de erős a jelenlétük, és nagyon is érvényesülnek. A pirosak, a vörösök a szenvedély reminiscenciái, már soha el nem múlnak. S ez a rendezetlen harmónia nem csupán absztrakt kivetülése a lelkiállapotnak, hanem egy ezerarcú lény, a legváratlanabb helyeken felbukkanó szemekkel, ránk szegeződő tekintetekkel, gondolati átjárásnak utat nyitva a színekkel fedett tér mélységébe. A metamorfózis nyomai még ott gomolyognak sötét fellegekben, bár a táj csendes. A teljességhez kellene még egy megtisztulás. A csönd és az időtlenség rítusa.

Intim pillanat. Néma táj, holdfény, rálátás a mezítelenségre. Arra, ahogyan ez a lény a fényben soha nem mutatná meg magát. Egy rítus tanúi vagyunk. A mozdulat lágysága és átéltsége, amint ez a lény szelíden odaadja magát a víz érintésének. Túl az extázison – belső béke, megtisztulás. Az átváltozás elementáris, aminek hatására megnyílik és magába engedi egy másik világot.

Ez az a világ, amiről már Csontváry is prófétált. Ahol kérdések többé nem merülnek fel, és a létezés önmagától értelmeződik. A horizonton túli végtelen messzeségben sem törnek meg a mindent átható arany ragyogás. Ez a világ magához köt örökre, innen nem lehet, és nem kell szabadulni, mert ez éppen a létezés teljességének megvalósulása.

- Mi az, ami ebből kint van, és mi az, ami bent? Vajon más-e az, ami kint van, és ami bent? Vagy minden csakis bent van, belül az elmében, valakinek az elméjében, az is, amit mi kinti világnak látunk? Vajon az elme nem a mindenkori manifesztáció helye-e?

A maga elé révedő szemek, a minden agresszivitást nélkülöző arc, az elmélyedés ilyen csöndje és harmóniája nem éppen a világ teljességét magában foglaló elme hordozóját személyesíti-e meg?

- Ő az, aki látván lát. S ez az arc, ez a béke, ez a harmónia néz vissza ránk, ha tekintetünk a jelenvalóságon túlra réved.

A fókuszátlan révülésben, íme, felsejlik a valóság arca, felrajzolódik minden létezés és minden létező eleven lényege.

Amit ebből képes megidézni a festészet, az nem különbözik attól, mint amit a zene a hangok mágiájában üzen.

Átjárás a világok között. Fényvilág és hangvilág. Eglényegűek. A hangok sem a húrokon keletkeznek, hanem mindent megelőzően az elmében. Annak az elméjében, aki azután egy eszközön hanggá alakítja. Megszólalni pedig nem az ember külső, hanem belső szépsége fog. Elmarad minden akadály. Szárnyalás van, magasan az immanens létezés fölött. Lent lehetnek bár apró részletek, amelyek ott és akkor fontosak, vagy fontosnak látszanak. Mégis van a

mindent átfogó lényeg, amit csak egy más léptékben, más hangoltságban, más szemléletben lehet megközelíteni. Onnan nézve veszik csak fel az apró mozzanatok igazi jelentésüket, és éppen annyiban, amennyiben értelmeződnek az úton a magasabb lépték felé. Azonban egyetlen mozzanat sem fölösleges vagy elhagyható. Minden életáldozatok egyetlen, folyamatos láncolatába tagozódik be, ami nélkül sem a teljesség gondolata, sem a teljesség igénye nem teremthetett volna meg. Ezért a nosztalgia lefelé tekintve. Ezért újra és újra a vágy az immanens megmerítkezés után. Ezért válik végül többé a fölfelé vezető út minden botlásával, minden vétkével, minden múltó extázisával többé, mint a fönt levés.

Minden egy: Fent és Lent, Lent és Fent.

Ide lehetséges megérkezni az időben.

De innen is indultunk az idők kezdete előtt.

Bujáki László

